

KUNNALLISEN MATKAILUTOIMEN ALKUHISTORIAA

Kaarlo Lidman

Kaarlo Lidman

Helsingin kaupungin matkailupäällikkö 1991-93

Helsingin kaupungin matkailusihteeri 1963-91

Matkailuasiamiehet (MAM) ry:n puheenjohtaja 1983-86

Kunnallisesta matkailutoimesta voidaan oikeastaan puhua vasta toisen maailmansodan jälkeen. Tosin jo 1930-luvulla oli eräiden kaupunkien (Turku, Rovaniemi) piirissä suunniteltu ja osittain toteutettu kunnallista matkailupalvelua, jonka johdossa oli kaupungin matkailuasiamies. Hänen tehtävänään oli lähinnä huolehtia kaupungin leirintäalueesta ja retkeilymajasta. Toiminta ei päässyt kunnolla alkamaan ennen sotia ja se keskeytyi.

Sotien jälkeen koettiin hyvin tärkeiksi kansalliset yhteisponnistukset kuten esimerkiksi urheilun alalla. Valtakunnallinen suurmarssi v. 1948 ja ennen kaikkea XV olympialaiset Helsingissä v. 1952 olivat niitä tapahtumia, jotka vaikuttivat myös kuntien matkailun kehittämiseen. Erityisesti olympialaiset toivat Suomelle kansainvälistä huomiota ja vaikuttivat myös suomalaisten tulevaisuudenuskoon. Myös kunnat rupesivat vastaamaan heränneeseen mielenkiintoon. Olympiakisoja varten oli Helsingissä kehitetty paljon uutta matkailupalvelua, kuten satamaa (Eteläsatama uusine paviljonkeineen), laivaliikennettä (uudet ruotsinlaivat), lentoliikennettä (Seutula, nykyinen Helsinki-Vantaan lentoasema), majoitus (uudet hotellit Vaakuna ja Palace) jne. Aiempaa matkailupalvelua kunnostettiin voimakkaasti. Tämä kaikki vaikutti ratkaisevasti Suomeen suuntautuvan kansainvälisen matkailun alkamiseen. Helsingin lisäksi alkoivat muualla Suomessa (mm. Lapissa) odotukset kasvaa matkailusta saata vasta hyödystä.

Helsingissä hoitivat pitkälti kaupalliset matkatoimistot, kuten Suomen Matkatoimisto Oy, Matkatoimisto Oy Area ja Matkatoimisto Kaleva Oy, matkailumainontaa ja neuvontapalvelua. Muualla Suomessa tilanne oli hyvin paljon samanlainen, mutta jo 1950-luvun lopulla alkoivat kaupungit panostaa omaan kunnalliseen matkailu- mainontaan ja -neuvontaan perinteisen leirintäalue- ja retkeilymajapalvelun lisäksi.

Helsingin kaupungin matkailutoimisto

Helsingissä perustettiin kaupungin matkailutoimisto v. 1963. Leirintäalueista ja yleisestä matkailutiedottamisesta oli siihen saakka vastannut kaupungin ulkoiluviraston retkeily- ja ulkoiluasiamies. Matkailulla oli verrattain pieni osuus hänen työssään, johon kuuluivat varsinaisesti kaupungin laajat ulkoilualueet.

Kaupungin johto katsoi 1960-luvulla matkailukysymyksissä eteenpäin, ja kaupungin- johtajan, ylipormestari Lauri Ahon aloitteesta asetettiin Helsingin kaupungin matkailukomitea. Sen puheenjohtajaksi kutsuttiin Yhtyneet Ravintolat Oy:n toimitus- johtaja Aki Marte ja muina jäseninä olivat liikenteen, majoituksen, ulkoiluviraston ja Suomen Matkailijayhdistyksen edustajat. Kaupunginvaltuusto hyväksyi komitean ehdotuksen kaupungin matkailutoimiston perustamisesta. Kaupungin hierarkiassa matkailutoimisto sijoitettiin kaupunginsihteerin alaisuuteen. Lisäksi perustettiin matkailuneuvottelukunta puheenjohtajanaan kaupunginjohtaja päättämään tärkeistä aloitteista ja esityksistä. Neuvottelukuntaan kuuluivat kaupunginvaltuuston poliittinen edustus, kaupunginsihteerin ja kaupungin tiedotuspäällikkö sekä Suomen Matkailija- yhdistyksen edustaja. Kaupungin ensimmäiseksi matkailupäälliköksi ja matkailu- neuvottelukunnan sihteeriksi valittiin Tampereen matkailuasiamies Mikko Nupponen.

Helsingin sekä poliittisista että virkamiestahoista koostuva matkailuneuvottelukunta oli ainoa laatuaan Suomessa. Muissa kaupungeissa toimivat matkailulautakunnat, joiden jäsenet oli valittu poliittisin perustein.

Heijastuksia kunnalliseen matkailutoimeen valtakunnalliselta taholta

Vuonna 1887 perustettu Suomen Matkailijayhdistys (myöhemmin Suomen Matkailuliitto) oli vuosikymmeniä maamme merkittävin matkailuvaiuttaja kotimaan matkailussa. Tunne maasi oli Matkailijayhdistyksen yhä ajankohtainen matkailuviesti suomalaisille. Niin ikään oli Matkailijayhdistyksellä erittäin tärkeä tehtävä Suomen matkailumainonnassa ja -markkinoinnissa ulkomailla. Matkailijayhdistyksen jäsenistö perusti sittemmin myös emojärjestön alaisuuteen paikallisia yhdistyksiä eri puolilla Suomea. Oli luonnollista että kaupunkien

Helsingin kaupungin matkailutoimisto on jo pitkään sijainnut optimaalisessa paikassa Pohjoisesplanadin varrella. Näillä kulmilla toimi aikanaan SMY:n toimisto johtajanaan Esther Hjelt-Cajanus, joka 1926 lähti Tukholmaan perustamaan Suomen matkailunedistämisen ensimmäistä ulkomaantoimistoa. (Kuva: Imants Ostašs)

matkailutoimistot toimivat monessa asiassa yhteistyössä paikallisten matkailijayhdistysten kanssa.

Kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuuteen v. 1973 perustettu Matkailun edistämiskeskus ja sitä edeltänyt Matkailuneuvosto olivat erittäin tärkeitä yhteistyökumppaneita kaupunkien matkailutoimelle yhdessä liikenne-, majoitus- ja ravitsemiselinkeinon kanssa.

Matkailuasiamiesten koulutustausta

Matkailualan yleinen ja erikoistunut koulutustoiminta oli varsin vähäistä alkutaipaleella. Kunnallisen matkailutoimen palvelukseen valituilla henkilöillä oli erilainen koulutustausta. Yleistä oli että heillä oli matkatoimistotyöstä kokemusta. Toiset tulivat liikenteen piiristä ja vielä 1960-70 -luvuilla oli kaupunkien matkailutoimistojen johdossa entisiä sotilashenkilöitä. Tärkeiksi koettiin sekä Suomen Matkailuliiton että matkailun edistämiskeskuksen järjestämät koulutuspäivät ja kurssit.

Korkeakouluissa ei vielä ollut tarjolla erityistä matkailukoulutusta. Matkailuopistot ja -instituutit olisivat vasta tulossa.

Kaupunkien välinen yhteistoiminta

Kaupunkien matkailuasiamiehet (eräissä kaupungeissa heidän nimikkeinään oli matkailupäällikkö, matkailutoimenjohtaja ja matkailusihteeri) kokivat kasvavaa tarvetta vaihtaa kokemuksia ja kehittää työtään. Kun muiden järjestämissä tilaisuuksissa oli tutustuttu toisiinsa, heräsi ajatus oman järjestön perustamisesta. Hämeenlinnan Aulangolla perustettiin 5.9.1961 kaupunkien matkailuasiamiesten kesken yhdistys, joka sai nimekseen Matkailuasiamiehet-Turistombudsmän ry. Yhdistyksen keskeiseksi tehtäväksi tuli järjestää jäsenistölleen säännöllisiä koulutustilaisuuksia. Näitä oli pari kolme kertaa vuodessa mm. yhdistyksen sääntömääräisten kokousten yhteydessä. Myöhemmin ulotettiin koulutus koskemaan myös matkailutoimistojen muuta henkilökuntaa. Tilaisuudet järjestettiin aina eri puolella Suomea, joten eri kaupunkien palvelut ja kohteet tulivat jäsenistölle tutuiksi.

Toinen tärkeä yhteistoiminnan muoto oli matkailumarkkinoinnin kehittäminen. Sovittiin että toimistot lähettävät säännöllisesti toisilleen esitteitä, julisteita, ohjelmätietoja jne. koti- ja ulkomaiselle yleisölle jaettavaksi. Eri kaupunkien matkailupalveluista koottiin yksityiskohtaiset ja säännöllisesti

päivitettävät tiedotuskansiot henkilökunnan käyttöön. Tehtiin myös eri kaupunkien välisiä matkailureittejä ja niistä painotuotteita eri kielillä. Matkailuasiamiehet ymmärsivät varhaisessa vaiheessa matkailun olevan kiertoliikettä. Mitä mielenkiintoisemmiksi ja houkuttelevammiksi kaupungit ympäristöineen tulisivat, sitä laajemmin koti- ja ulkomaiset matkailijat niissä kävisivät ja samalla viipyisivät kauemmin maassa.

Myöhemmin 1970-80 -luvuilta lähtien alkoi aktiivinen osallistuminen ulkomaisiin matkailumessuihin Matkailun edistämiskeskuksen osastoissa joko toimistokohtaisesti tai yhteistyössä toisten matkailutoimistojen kanssa.

Matkailuasiamiehet ry oli yhteydessä myös kansainvälisiin veljesjärjestöihin ja liittyi jäseneksi European Union of Tourist Officers -järjestöön.

Kunnallisen matkailutyön merkityksestä

Kaupunkien matkailutoimistojen tärkeänä työnä oli, paitsi käytännön matkailutiedotuksesta ja -markkinoinnista huolehtiminen, pyrkiminen vaikuttamaan asenteiden kehittymiseen myönteisiksi matkailua kohtaan. Oli saatava oman kunnan poliittiset päättäjät ja kaupungin eri virastot ymmärtämään matkailun merkitys. Matkailussa oli aina kyse ihmisen palvelemisesta. Matkailija tulisi aina kunnan alueen ulkopuolelta mukanaan muualla hankittuja varoja, jotka tulisivat ikään kuin lisäpiristykseenä kunnan alueen elinkeinon talouteen. Matkailu palveluammattina lisäisi ja monipuolistaisi työllisyyttä. Kaupungin matkailumarkkinointiin ja -neuvontaan sijoittamat varat tulisivat sekä suoraan kunnan laitosten hyväksi (satama, paikallisliikenne) että veroteitse kaupungin kassaan. Kaikki palvelujen ja kaupunkikuvan kehittäminen parantaisivat myös kuntalaisten elämänlaatua. Vähitellen asenteet kehittyivät matkailulle myönteisiksi. Liike-elämä ymmärsi matkailutulojen merkityksen. Julkinen hallinto ja esimerkiksi kulttuuriyhteisöt tulivat laajalti mukaan myöhemmin. Asenteiden muokkamistyö jatkuu.

Matkailuasiamiehet-Turistombudsmän ry lopetti toimintansa yhdistyksen kevätkokouksessa 14.2.2006, jolloin yhdistys purettiin. Toiset organisaatiot jatkavat työtä. Matkailupäällikkö Pertti Mutka (Savonlinna) on kirjoittanut laajan selvityksen Matkailuasiamiehet-yhdistyksen toiminnasta yhdistyksen julkaisemaan Matkailun osoitekirjaan 1992.